

bok recensioner

Normalisering – mål för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

GUNNAR STANGVIK

Livskvalitet for funksjonshemmede (I)

Normaliseringsprinsippet som grundlag for forbedring av livskvalitet

EILIV SOLUM OG GUNNAR STANGVIK

Livskvalitet for funksjonshemmede (II)

I vårdsammanhang har begreppet normalisering sin teoretiska utgångspunkt i en människosyn där man betonar människans roll som samhällsmedlem. Den omgivande miljön ses som en styrande och bestämmande faktor av stor betydelse för individens existens och möjligheter till vidare utveckling. Denna sk helhetssyn leder bl a till att individens möjligheter betraktas utifrån en mängd olika aspekter där handikappet inte alltid väger tyngst och aldrig kan bedömas isolerat. Det är dock som planeringsfilosofi och i form av konkreta omsorgsåtgärder som normalisering egentligen definieras som princip och får sin verkliga betydelse.

Normaliseringsprincipen har sedan två decennier varit det vårdideologiska rättesnöret för vård och

omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Principen kan sägas genomsyra den lagstiftning som omfattar psykiskt utvecklingsstörda omsorgstagare. I enlighet med grundtanken bör man inom omsorgsorganisationen inrikta sig på hindrande och handikappande faktorer i miljön och inte på brister hos individen. Det gäller att ge utvecklingsstörda normala erfarenheter som tillåter dem att utvecklas efter sin förmåga.

Psykiskt utvecklingsstörda är således en grupp i samhället för vilka en särskild lagstiftning finns. Detta medför att delar av deras dagliga liv regleras av utomstående. Emellertid innebär offentligt ansvar också möjlighet till insyn och kritisk granskning. Normaliseringsprincipen bör ses som en riktningssignal, en överordnad princip som ständigt måste utvecklas och ges en konkret innebörd i förhållande till individer och situationer. Stangvik och Solums båda böcker är ett uttryck för just detta: en fortsatt utveckling av omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda och en kritisk granskning av mål och medel. Man skulle önska att samhällets insatser för andra (resurssvaga) grupper i samhället blev föremål för motsvarande (själv) kritiska analys.

De båda böckerna har skilda syften eller temata, men kompletterar varandra. Den första (I) har en utpräglat teoretisk karaktär medan en norsk version av Program Analysis of Service Systems (PASS) konstruerat av Wolf Wolfensberger redovisas i den andra delen (II), vilken alltså är empiriskt orienterad. Författarna vänder sig till alla som sysslar med planering och utveckling av omsorger för psykiskt utvecklingsstörda. Då skrivsättet, trots att det är kortfattat och koncist, är abstrakt och teoretiskt kan det diskuteras huruvida böckerna verkligen lämpar sig för den relativt stora och heterogena läsekrets man vänder sig till. Formen bör ju underordna sig syftet. Kring normaliseringsprincipen och dess koppling till

omsorger om psykiskt utvecklingsstörda har många skrivit, varav de flestas resonemang återges. Stangvik ansluter sig till amerikanen Wolf Wolfensbergers tankar och redogör i detalj för dessa. Wolfensbergers synsätt kännetecknas av krav på individens anpassning till rådande levnadsmönster, men även krav på motsvarande förändringar i omgivningen. Enligt Bengt Nirje, vars resonemang haft störst inflytande på svensk omsorgspolitik, har individen automatiskt rätt till normala levnadsmönster och livsvillkor, men behöver stöd och hjälp för att kunna göra så. Kanske är det förvånande att en skandinav anammat Wolfensbergers definition av normaliseringsprincipen, då denna avviker från skandinaviska traditioner vad gäller socialpolitik och allmänna värderingar visavi resurssvaga. Stangvik menar dock att genom att Wolfensbergers normaliseringsbegrepp är det teoretiskt operationellt mest väldefinierade samt att en metod (PASS) för planering och utveckling av omsorger finns att tillgå är detta att föredra. Vad gäller begreppet livskvalitet så är den redovisade översikten över såväl definitioner som mått och undersökningar ofullständig och oklar. Till sist, en av fördelarna med böckerna är att man inte, som är så vanligt, har stannat vid ett teoretiskt resonemang utan har ett empiriskt material att diskutera utifrån. Låt vara att det är ett amerikanskt empiriskt material man arbetat med.

Karin Sonnander

Vår recensent

Karin Sonnander är fil dr och psykolog vid Institutionen för psykiatri vid Uppsala universitet.